

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ПРУСЕНКО ГАЛИНА ЄВГЕНІВНА

УДК 347.918

**ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНІ ЗАХОДИ
У МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБИТРАЖІ**

Спеціальність: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ-2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
Притика Юрій Дмитрович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри правосуддя

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Венедіктова Ірина Валентинівна,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін

кандидат юридичних наук, доцент
Спектор Ольга Михайлівна, Київський
міжнародний університет, доцент кафедри
міжнародного права та порівняльного
правознавства

Захист відбудеться **«30» листопада 2016 р. о 10:00 годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.06 при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська 60.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М.О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58).

Автореферат розіслано **«20» жовтня 2016 р.**

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

І.А. Діковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Незважаючи на переваги міжнародного комерційного арбітражу як альтернативного способу вирішення спорів в порівнянні з державним судочинством (оперативність, конфіденційність, можливість активного діалогу між сторонами та арбітрами), відсутність у арбітрів владних повноважень унеможливорює імперативне виконання процесуальних актів арбітражу, зокрема, постанов про вжиття забезпечувальних заходів, та на практиці зумовлює необхідність звернення для забезпечення позову до державного суду.

Нормативне регулювання міжнародного комерційного арбітражу в Україні ґрунтується на міжнародних стандартах: Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» заснований на Типовому законі ЮНСІТРАЛ про міжнародний торговельний арбітраж у редакції 1985 року. Водночас, у 2006 році до Типового закону ЮНСІТРАЛ про міжнародний торговельний арбітраж було внесено ряд суттєвих змін, зокрема, відносно вжиття забезпечувальних заходів. Положення статей 151-155 ЦПК України передбачають вжиття заходів забезпечення позову лише щодо позову, який було заявлено або буде заявлено (частина п'ята статті 151 ЦПК, частина друга, третя статті 153 ЦПК) до загального суду, відтак, цивільне процесуальне законодавство України та Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» потребують внесення відповідних змін і доповнень.

Теоретичну основу дослідження складають роботи українських і зарубіжних вчених-правників, присвячені особливостям вирішення спорів у межах третейського (арбітражного) розгляду, а також, зокрема, проблемам вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі, В.М. Анурова, Л.П. Ануфрієвої, М.М. Богуславського, Г.Б. Борна, М.І. Брагінського, О.В. Брунцєвої, Д.Р. Бюсі, Л.Ф. Вінокурової, В.В. Вігрянського, С.О. Владимірової, О.О. Воробйова, О.С. Данилевича, Г.К. Дмітрієвої, Н. Ендрюса, А. Єсірмака, Е. Жоліве, Т.Г. Захарченко, О.В. Кабатової, Б.Р. Карабельникова, А.Д. Кейліна, Т. Клея, Е. Коллінза, В.В. Комарова, Дж. Кордеро-Мосс, С.О. Кравцова, О.Д. Крупчана, С.А. Курочкіна, С.М. Лебедева, З.В. Литвиненко, Л.А. Лунца, М.М. Мальського, К. Менкель-Мідоу, О.І. Мінакова, О.Л. Мозіманна, М.Е. Морозова, М.Л. Моузес, В.А. Мусіна, С.В. Ніколюкіна, Н.В. Павлової, О.С. Перепелінської, Р. Плантроуза, І.Г. Побірченка, Ю.Д. Притики, Ж.-Б. Расіна, М.О. Рожкової, О.Ю. Скворцова, Т.В. Сліпачук, Дж. Текса, Б. Харріса, Дж. Хілла, Р.М. Ходикіна, Г.А. Цірата, В.В. Яркова. та ін.

Водночас, правове регулювання вжиття забезпечувальних заходів арбітражним складом, а також судом, у межах реалізації функції сприяння арбітражному розгляду, не отримало комплексної наукової рефлексії, що зумовлює актуальність дослідження теоретичних і практичних питань у сфері забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

28 жовтня 2013 року (протокол № 2). Дисертаційне дослідження виконувалося відповідно до плану науково-дослідної роботи юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема, бюджетної науково-дослідної теми «Доктрина права в правовій системі України: теоретичний і практичний аспекти» (№11 БФ042-01), яка досліджувалася на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка з 1 січня 2011 р. по 31 грудня 2015 р.), бюджетної науково-дослідної теми «Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС» (№16 БФ042-01), яка досліджується на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка з 1 січня 2016 р. по 31 грудня 2018 р.

Мета дисертаційного дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу та вироблення пропозицій щодо удосконалення законодавства України з питань правового регулювання процедури вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі.

Для реалізації **мети роботи** були визначені наступні **завдання**:

- проаналізувати теоретичні погляди вітчизняних і зарубіжних учених відносно поняття, видів, правової природи та принципів вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі;
- надати визначення поняття «забезпечувальні заходи у міжнародному комерційному арбітражі»;
- запропонувати підхід до визначення особливостей правової природи забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі;
- надати класифікацію принципів забезпечення позову;
- дослідити механізм та виявити особливості вжиття забезпечувальних заходів під час арбітражного розгляду в окремих країнах у порівняльно-правовому аспекті;
- розробити та сформулювати рекомендації відносно реформування чинного законодавства України, що регулює питання забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі.

Об'єктом дослідження є система правовідносин, що виникають під час вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі.

Предметом дослідження є законодавство України, національне законодавство різних держав про міжнародний комерційний арбітраж, регламенти арбітражних установ, судова практика України та іноземних держав, практика міжнародних комерційних арбітражів, положення правової доктрини.

Методологічну основу дисертаційної роботи, з огляду на обрані мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження, складають загальнонаукові та конкретно-наукові методи наукового пізнання: діалектичний, формально-логічний (методи аналізу та синтезу, узагальнення), системно-структурний, історичний та порівняльно-правовий методи.

Зокрема, під час роботи над теоретичною базою дисертаційного дослідження та визначення ключових понять і особливостей правової природи вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі, а також надання рекомендацій та пропозицій із реформування законодавства України про міжнародний комерційний арбітраж використані методи формальної логіки

(підрозділи 1.1, 1.2). Системно-структурний метод використано в дослідженні для визначення системи принципів – основних засад, відповідно до яких вживаються забезпечувальні заходи у міжнародному комерційному арбітражі (1.3). Для дослідження окремих процесів розвитку законодавства про забезпечення позову в міжнародному комерційному арбітражі в Україні та іноземних державах в роботі застосований історичний метод (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1). Діалектичний та порівняльно-правовий методи використано для дослідження взаємодії різних правових систем, спільних і відмінних підходів до вирішення проблеми забезпечення позову арбітражним складом під час розгляду справи у міжнародному комерційному арбітражі та меж відповідних повноважень державного судочинства (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в українській юридичній науці системним і комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі. Наукова новизна конкретизована у таких основних наукових положеннях, що виносяться на захист:

вперше:

- визначено поняття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі як будь-яких заходів тимчасового характеру, спрямованих на охорону та гарантування законних прав та інтересів сторін арбітражної угоди;
- здійснено класифікацію забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі за критерієм функціонального призначення, відповідно до якої виділено три групи, зокрема: 1) забезпечувальні заходи, спрямовані на збереження статус-кво між сторонами (зобов'язання сторони (сторін) арбітражної угоди вчинити певні дії або утриматися від вчинення певних дій); 2) забезпечувальні заходи, метою яких є забезпечення виконання майбутнього арбітражного рішення, насамперед, юрисдикційні акти, спрямовані на гарантування збереження активів, за рахунок яких може бути виконане майбутнє арбітражне рішення; 3) антиповозні забезпечувальні заходи;
- запропоновано виокремлення в якості особливого різновиду забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі антиповозних забезпечувальних заходів і сформульовано визначення поняття «антиповозні забезпечувальні заходи у міжнародному комерційному арбітражі», а також проведено класифікацію таких заходів за суб'єктом правозастосування;
- обґрунтовано необхідність впровадження в арбітражні регламенти, що діють на території України, процедури призначення надзвичайного арбітра, а також передбачення можливості проведення прискорених (скорочених) процедур арбітражного розгляду, розкритий зміст таких процедур на прикладі механізмів, що діють відповідно до регламентів провідних арбітражних установ;

удосконалено:

- положення щодо змісту принципів забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі;
- концепцію правової природи забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі шляхом аргументованого визначення її особливостей;

- запропоновану в науковій літературі конструкцію взаємодії суду та арбітражу щодо забезпечення позову на підтримку арбітражного розгляду в межах виконання судом функцію сприяння арбітражу та розроблено відповідні зміни та доповнення до чинного цивільного процесуального законодавства України;

набули подальшого розвитку:

- наукові ідеї щодо підвищення ефективності функціонування закріпленого на рівні національного законодавства механізму забезпечення позову арбітражним складом і державним судом – на підтримку арбітражного розгляду;

- теоретичні підходи до побудови можливих моделей взаємодії державного суду та арбітражу щодо забезпечення позову в національній та іноземних юрисдикціях.

- пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного процесуального законодавства України та Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що в дисертації сформульовано перелік конкретних висновків та пропозицій з удосконалення законодавства про арбітраж і арбітражної практики, які можуть бути використані у діяльності по вирішенню міжнародних комерційних спорів, сторонами при укладенні арбітражної угоди. Результати дослідження можуть також бути застосовані у законотворчій діяльності – як основа для внесення змін і доповнень до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», ЦПК України, інших нормативно-правових актів (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у законотворчу діяльність № 04-29/15-1675 від 25.04.2016 р.). Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані при підготовці навчально-методичної літератури та у науково-дослідній роботі – як основа для подальшого наукового дослідження проблем забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі. Результати дослідження можуть бути використані для викладання навчальних курсів «Міжнародний комерційний арбітраж», «Альтернативні способи вирішення спорів», «Міжнародний цивільний процес».

Емпіричною основою дослідження є акти законодавства, які регулюють правовідносини у сфері міжнародного комерційного арбітражу, судова практика України та іноземних держав, практика арбітражних установ, законодавство зарубіжних країн, а також джерела міжнародного права.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, як і всі опубліковані автором за темою дисертації наукові праці. Сформульовані автором теоретичні положення, висновки та пропозиції змін і доповнень до законодавства були одержані в результаті самостійного дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Результати дисертаційного дослідження були оприлюднені на міжнародних науково-практичних і всеукраїнських наукових конференціях: «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (м. Одеса, Україна, 12-13 вересня 2014 р.), «Європейські стандарти захисту прав у цивільному судочинстві: випробування часом» (Київ, 26 вересня 2014р.), «Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії» (м. Ужгород, Україна, 24-25

квітня 2015 р.), «Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні» (м. Запоріжжя, 30-31 жовтня 2015 р.), «Теорія та практика сучасної юриспруденції» (м. Харків, 1 квітня 2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у 13 наукових працях, зокрема, у 8 наукових статтях, з яких 1 опублікована у науковому фаховому виданні іноземної держави, та тезах 5 доповідей на наукових конференціях.

Структура роботи визначається метою і послідовністю вирішення завдань. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації складає 202 сторінки. Із них основного тексту - 177 сторінок. Список використаних джерел налічує 171 найменування і займає 18 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, встановлено її мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовані використані методи наукового пізнання, визначено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію результатів дослідження, публікації статей у фахових виданнях за темою дисертації.

Розділ 1 «Поняття та правова природа вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі» складається з трьох підрозділів, в яких розглядаються питання визначення поняття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі, особливості правової природи та види забезпечувальних заходів і підходи до їх класифікації, а також система принципів забезпечення позову під час арбітражного розгляду та до його початку.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та види забезпечувальних заходів»* здійснений аналіз доктринальних підходів до визначення поняття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі та їх класифікації.

У дисертаційному дослідженні пропонується визначати забезпечувальні заходи у міжнародному комерційному арбітражі як передбачені законом заходи, що можуть застосовуватися уповноваженим арбітражним складом або державним судом на підтримку арбітражного розгляду з метою збереження статус-кво між сторонами та (або) забезпечення виконання майбутнього арбітражного рішення у справі.

Види забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі розмежовуються за рядом критеріїв; переважно – за метою вжиття забезпечувального заходу та за предметом спору. Найбільш обґрунтованим видається використання для класифікації забезпечувальних заходів критерію функціонального призначення. Виходячи з цього, у дисертаційному дослідженні пропонується поділ забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі на три групи. Першу групу становитимуть забезпечувальні заходи,

спрямовані на збереження статус-кво між сторонами (зобов'язання сторони (сторін) арбітражної угоди вчинити певні дії або утриматися від вчинення певних дій).

До першої групи, таким чином, можна віднести постанови арбітражного складу (рішення суду на підтримку арбітражного розгляду), що мають на меті збереження доказів, а також дотримання конфіденційності щодо будь-якої охоронюваної законом інформації відносно предмету спору, постанови про передачу спірного майна на зберігання незалежних третіх осіб до виконання певних, визначених сторонами угоди або арбітражним складом умов.

До другої групи віднесено заходи, метою яких є забезпечення виконання майбутнього арбітражного рішення, насамперед, юрисдикційні акти, спрямовані на гарантування збереження активів, за рахунок яких може бути виконане майбутнє арбітражне рішення (забезпечення позову шляхом внесення авансу або банківської гарантії, утримання від витрачання грошових коштів, що знаходяться на рахунку, заборона продажу або іншого розпорядження майном, активами).

Третім, особливим, різновидом забезпечувальних заходів є антипозовні забезпечувальні заходи. Правова природа антипозовних забезпечувальних заходів та проблема їх приналежності до того чи іншого виду заходів забезпечення позову залишаються дискусійною. У дисертаційному дослідженні пропонується визначити антипозовні забезпечувальні заходи як особливий різновид забезпечувальних заходів, метою якого є утримання сторони арбітражної угоди від продовження провадження в суді або арбітражі в іншій юрисдикції з того ж самого питання в порушення арбітражної угоди. Антипозовні забезпечувальні заходи у дисертаційному дослідженні пропонується класифікувати за суб'єктом правозастосування, яким є арбітраж або компетентний державний суд, що застосовує відповідний захід з метою підтримки арбітражного розгляду.

Підрозділ 1.2 «Правова природа забезпечувальних заходів» присвячено дослідженню правової природи забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі як процесуального інституту.

Засновуючись на аналізі сутності правовідносин, що виникають під час вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі, зроблено висновок про те, що забезпечення позову міжнародним комерційним арбітражем, за своєю правовою природою, є процесуальним інститутом, що має такі основні ознаки:

- відсутність імперативної сили (забезпечувальні заходи застосовуються арбітражем на диспозитивних засадах і не можуть бути звернені до виконання в примусовому порядку без втручання державного суду);
- тимчасовий характер захисту прав;
- рішення про забезпечення позову не є остаточним рішенням у справі;
- забезпечувальні заходи мають бути пропорційними завданім заявникові (очікуваним) збиткам, а також тим збиткам, які вжиття заходу забезпечення позову може завдати відповідачеві (реалізація загальноправових принципів справедливості та рівності).

У підрозділі 1.3 «Принципи вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі» увагу приділено визначенню системи принципів, якими керується арбітраж під час забезпечення позову.

Автор пропонує виділяти наступні основні принципи забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі:

- регулятивний принцип: регулювання правовідносин між сторонами шляхом вжиття заходів забезпечення позову за заявою однієї сторони по відношенню до іншої сторони спору, що розглядається міжнародним комерційним арбітражем;
- принцип диспозитивності, що полягає у тому, що звернення до процедури арбітражу, в тому числі, з клопотанням про забезпечення позову, повинне засновуватися виключно на добрій волі сторін арбітражної угоди, а також у тому, що виконання відповідного рішення арбітражу засновується на диспозитивних засадах (за умови невтручання державного суду в арбітражний розгляд);
- принцип пропорційності, або відповідності застосованого арбітражного забезпечувального заходу потенційним збиткам сторони (сторін) угоди. Варто зауважити, що наявність загрози потенційних збитків має бути достатньо обґрунтованою заінтересованою стороною (позивачем); рішення про достатність такого обґрунтування має прийматися арбітражним складом;
- принцип рівності сторін, що полягає у рівності сторін арбітражної угоди під час розгляду арбітражним складом (або державним судом на підтримку арбітражу) питання про забезпечення позову незалежно від походження, соціального та майнового стану, посади, національності, мови, інших обставин, що можуть обумовити переваги однієї зі сторін, обмеження однієї зі сторін в отриманні справедливого рішення;
- принцип терміновості, що полягає в тому, що рішення арбітражу про вжиття забезпечувального заходу має бути прийнято у строк, обумовлений обставинами, викладеними позивачем у заяві про забезпечення позову.

Розділ 2 «Способи вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі: порівняльно-правове дослідження» складається з 4-х підрозділів, в яких досліджуються органи, уповноважені на вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі, повноваження арбітражного складу із вжиття забезпечувальних заходів, моделі імперативного та диспозитивного способів забезпечення позову, сприйняті законодавством іноземних юрисдикцій (зокрема, Англії, Італії, Німеччини, Швейцарії, Білорусі, Росії та Казахстану).

У підрозділі 2.1 «Органи, уповноважені на вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі» розглядаються питання конкурентної юрисдикції арбітражних установ (арбітражів ad hoc) та державних судів із вжиття забезпечувальних заходів. Зроблено висновок, що, за законодавством країн як загальної, так і континентальної систем права, у випадках, коли склад арбітражу ще не сформовано, сторони угоди можуть звернутися до державного суду щодо забезпечення позову. Проте, як тільки арбітражний склад сформовано, порядок дій сторін буде різним у залежності від юрисдикції; наприклад, за деякими регламентами арбітражних установ, звернення сторін до державного суду після

сформування арбітражу та початку арбітражного розгляду допускається лише за виключних обставин.

Відсутність примусової сили у рішення арбітражу про забезпечення позову суттєво зменшує вірогідність добровільного виконання такого рішення, в зв'язку з ним ряд держав заперечив у національному законодавстві повноваження арбітражу вживати забезпечувальні заходи. Втім, найбільш поміркованим є підхід, відповідно до якого арбітри є первинним джерелом забезпечення позову під час арбітражного розгляду, але доступ сторін арбітражної угоди до державних судів також не є забороненим.

Підрозділ 2.2 «Повноваження арбітражу щодо вжиття забезпечувальних заходів» присвячено проблемам визначенню обсягу повноважень із забезпечення позову, якими володає арбітражний склад, в залежності від арбітражної угоди між сторонами та регламенту арбітражної установи, а також спеціальним процедурам, що пропонують інституціональні арбітражі з метою забезпечення застосування забезпечувальних заходів в терміновому порядку.

Відзначено, що арбітражні установи запроваджують спеціальні процедури, зокрема, доарбітражний третейський розгляд, розгляд справи надзвичайним (терміновим) арбітром, а також спрощені (прискорені) процедури арбітражного розгляду. Сторони також можуть домовитися в арбітражній угоді про забезпечення позову шляхом звернення до спеціальних процедур.

Доарбітражний третейський розгляд є особливим різновидом арбітражної процедури, головною особливістю якого є попередній характер по відношенню до арбітражного розгляду спору по суті.

Розгляд справи надзвичайним арбітром, одноособово, передбачає звернення сторони арбітражної угоди до арбітражу з заявою про термінову допомогу до формування арбітражного складу та початку арбітражного розгляду. Надзвичайний арбітр призначається протягом одного дня з моменту надходження такої заяви. Необхідною умовою для призначення надзвичайного арбітру є детальне обґрунтування стороною в заяві необхідності вжиття забезпечувального заходу в терміновому порядку.

Процедура прискорення формування арбітражного складу (проведення арбітражного розгляду за спрощеною процедурою) передбачає регламентовану суму позову (що не перевищує певної грошової суми), або (та) погодження сторонами арбітражної угоди можливості розгляду справи за такою процедурою у письмовому вигляді. Терміни такої процедури можуть бути визначені для кожного окремого арбітражного розгляду складом арбітражу шляхом призначення дат завершення різних стадій розгляду.

Засновуючись на аналізі зарубіжного досвіду, автор зробив висновок про доцільність:

- впровадження в правове поле України інституту надзвичайного (термінового) арбітра, спираючись на моделі, запропоновані ЛМАС, Арбітражним інститутом Торгової палати Стокгольму, або доарбітражного третейського судді за моделлю, розробленою Міжнародним арбітражним судом Міжнародної торгової палати;

- включення в текст Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», зокрема, норми щодо конкретних вимог до вжиття забезпечувальних заходів арбітражем (існування значної ймовірності того, що якщо зазначений захід не буде застосований, це може призвести до шкоди, яку присуджені збитки в достатній мірі не зможуть покрити, і що ця шкода суттєво перевищує ту, що може бути завдана стороні, проти якої направлений забезпечувальний захід, якщо його буде застосовано; того, що сторона, яка заявила клопотання про вжиття заходу, досягне успіху за результатами розгляду спору по суті);

- на законодавчому рівні передбачити можливість спрощеної (скороченої) процедури арбітражного провадження, визначення обставин, за яких спрощена процедура може застосовуватися арбітражним складом, розроблення Регламенту спрощеної процедури арбітражу для використання в практиці МКАС при ТПП України (або надання сторонам права погоджувати вжиття спрощеної процедури розгляду в арбітражній угоді, спираючись, наприклад, на німецький досвід).

У підрозділі 2.3 *«Імперативний спосіб вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі»* проаналізовано механізми забезпечення позову на підтримку арбітражу у державних судах іноземних юрисдикцій у компаративному аспекті.

Враховуючи положення англійського національного законодавства та аналіз судових прецедентів у справах про забезпечення позову державним судом на підтримку арбітражного розгляду, автор робить висновок, що державні суди Англії, переважно, дотримуються позиції неутручання, та юрисдикція державного суду по відношенню до арбітражу є суто допоміжною. Суд може вжити забезпечувальні заходи лише у виключних випадках – якщо арбітр не має достатніх повноважень, або тимчасово не може діяти ефективно (зокрема, до формування арбітражного складу).

В Італії, натомість, традиційно превалює концепція, відповідно до якої примусовими повноваженнями наділений виключно державний суд. Окремі питання взаємодії державного суду та арбітражу щодо надання таких заходів регламентовані нормами італійського цивільного процесуального законодавства. Зокрема, в разі звернення до арбітражу, клопотання про вжиття забезпечувального заходу передається до компетентного державного суду. Положення німецького законодавства щодо забезпечення позову в арбітражі надають стороні арбітражного розгляду свободу вибору – звертатися до арбітражу або до державного суду з клопотанням про вжиття забезпечувальних заходів; декларується еквівалентна ефективність забезпечувальних заходів, що застосовуються арбітражним складом і державним судом.

Швейцарські правила міжнародного арбітражу встановлюють конкурентну юрисдикцію арбітражу та повноважного державного суду із забезпечення позову. У випадках, коли клопотання щодо одних й тих самих забезпечувальних заходів подається до державного суду і арбітражу, компетенцію надати такі заходи вважатиметься покладеною на той орган, у якому першому клопотання було зареєстровано. Якщо суд надає захід або відмовляє в ньому, сторони не можуть

згодом звернутися з того ж самого питання до арбітражу з метою отримання більш сприятливого припису, та навпаки.

Процедура прийняття рішення про заходи забезпечення позову в Білорусі, Росії та Казахстані складається з двох етапів. Як це впливає з розглянутих у дослідженні законодавчих норм, на першому етапі заінтересована сторона подає відповідну заяву до міжнародного арбітражу. У тому випадку, якщо арбітражний склад приймає позитивне рішення щодо вжиття забезпечувального заходу, настає другий етап процедури, на якому сторона подає заяву про забезпечення позову до компетентного державного суду.

У підрозділі 2.4 «Диспозитивний спосіб вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі» досліджено моделі забезпечення позову арбітражним складом, реалізовані у різних іноземних юрисдикціях.

Аналіз законодавства Англії, що передбачає широкі повноваження арбітражного суду з питань забезпечення позову під час арбітражного розгляду, свідчить про прагнення до створення сприятливих умов для розвитку міжнародного комерційного арбітражу. Втім, встановлено, що стосовно вирішення ряду питань (вжиття забезпечувальних заходів щодо третіх осіб і ex parte, термінове звернення до виконання заходів забезпечення позову), юрисдикція арбітрів залишається дискусійною.

Відзначено, що реалізація диспозитивного способу вжиття забезпечувальних заходів в різних країнах Європейського Союзу системи континентального права має ряд спільних рис. Водночас, сила забезпечувальних заходів, які застосовуються судом і арбітражем, незважаючи на пошуки нових ефективних моделей взаємодії приватного та державного судочинства, залишається різною, з огляду на що, зокрема, Італійська Республіка відмовилася від надання арбітражу на законодавчому рівні повноваження з вжиття заходів забезпечення позову. Такий радикальний підхід, з одного боку, ніби свідчить про недосконалість у сфері приватного права, але, з іншого боку, констатує об'єктивність положень італійського законодавства щодо виключної юрисдикції державного суду із вжиття забезпечувальних заходів.

Аналіз законодавства і регламентів міжнародних арбітражних інститутів, що функціонують на території таких країн пострадянського простору, як Білорусь, Росія, Казахстан, свідчить про неготовність реалізовувати на практиці прагнення, що заявляється в теорії, відлучити арбітражний розгляд від судового контролю. Єдиною потенційно ефективною можливістю забезпечення позовних вимог для сторін арбітражного розгляду залишається звернення до державного суду.

Розділ 3 «Правове регулювання вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі в Україні» складається з 3-х підрозділів, в яких розглядаються проблемні питання забезпечення позову арбітражним складом за законодавством України, вжиття забезпечувальних заходів судом відповідно до положень ЦПК України та перспективи вдосконалення процедури забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі шляхом внесення змін і доповнень до чинного законодавства.

Підрозділ 3.1 «Особливості механізму вжиття забезпечувальних заходів арбітражним складом» присвячено аналізу переваг та недоліків, властивих

правовому регулюванню забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі. Акцентується увага на тому, що відсутність обмежень в можливості винесення державними судами забезпечувальних заходів щодо сторін арбітражного розгляду порушує принцип автономії волі сторін, які домовилися передати свій спір на розгляд арбітражу. Утім, свідоме виключення сторонами можливості втручання державного суду в арбітражний розгляд, зафіксоване в тексті арбітражного застереження, також є ризикованим.

Незважаючи на тривалий період діяльності, авторитет і особливий статус МКАС при ТПП України, визначений на рівні закону, та значну кількість справ, що розглядаються ним, арбітражні правила МКАС при ТПП України потребують подальшого вдосконалення, спрямованого, зокрема, на підвищення ефективності забезпечення позову, шляхом запозичення досвіду іноземних арбітражних установ. Діяльність МКАС також повинна бути побудована на вдосконаленому законодавстві України про міжнародний комерційний арбітраж, недоліки якого спричиняють ряд ускладнень під час звернення до виконання постанов МКАС при ТПП України про вжиття забезпечувальних заходів на практиці. Відтак, запропоновано послідовний механізм забезпечення позову під час арбітражного розгляду, відображений у розроблених у дисертаційному дослідженні змінах до Регламенту МКАС при ТПП України.

Зокрема, Регламент МКАС при ТПП України, Регламент МАК при ТПП України пропонується доповнити нормами, що закріплюватимуть зміст заяви сторони про забезпечення позову, що подається до арбітражу, елементами якої мають бути зазначення прав позивача, що мають бути збережені, найменування конкретного заходу (заходів), щодо яких звертається сторона, та обґрунтування терміновості обставин, які вимагають вжиття забезпечувальних заходів.

Підрозділ 3.2 «Правове регулювання застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі державним судом» розглянуто роль державного суду із сприяння арбітражному складу щодо забезпечення позову.

Наголошується, що без результативного механізму звернення до виконання постанов арбітражу про вжиття забезпечувальних заходів ефективність міжнародного комерційного арбітражу як альтернативного способу вирішення спорів залишатиметься сумнівною, навіть за умови внесення інших необхідних змін і доповнень до законодавства. Для запобігання виведенню активів і збереження платоспроможності відповідача позивач-сторона арбітражного розгляду змушений звертатися до державного суду, де розглядатиметься можливість вжиття відповідного заходу. Проте, в частині забезпечення позову на підтримку арбітражу процесуальне законодавство України також не позбавлене прогалин, а проаналізована в дисертаційному дослідженні вітчизняна судова практика свідчить про те, що державні суди неохоче розглядають такі заяви.

Зроблено висновок про доцільність спрямування удосконалення українського законодавства саме на розвиток подальшого збалансування механізму сприяння державного судочинства арбітражному розгляду, в межах якого рішення про забезпечення позову на підтримку арбітражу має прийматися судом лише у випадках, коли існує обґрунтована заявником ймовірність того, що невжиття

відповідного забезпечувального заходу може утруднити або унеможливити виконання майбутнього остаточного арбітражного рішення, з метою чого в дисертаційному дослідженні запропоновано відповідні зміни до чинного цивільного процесуального законодавства України.

Основними причинами, крім недосконалості законодавства, є недостатня обізнаність державного суду з матеріалами справи, порушеної в арбітражі; неможливість звернення до виконання постанов арбітражу про забезпечення позову через відсутність відповідних норм у Законі України «Про виконавче провадження».

У підрозділі 3.3 «Перспективи забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі в Україні» розглянуто можливі напрями реформування чинного українського законодавства з метою сприяння підвищенню ефективності забезпечення позову арбітражним складом і державним судом у межах підтримки арбітражного розгляду.

Обґрунтовано ідею про те, що незважаючи на справедливе прагнення українського законодавця до слідування нормам Типового закону ЮНСІТРАЛ, «механічне» відтворення його положень у Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж» не здатне вирішити проблеми забезпечення позову в арбітражі в повному обсязі. Нагальною потребою залишається доповнення процесуального законодавства нормами, що визначають процедуру звернення до виконання рішень арбітражу про вжиття забезпечувальних заходів і забезпечення позову державними судами на підтримку арбітражу.

Запропонована конструкція взаємодії державного суду та арбітражного складу, що відповідає правовому досвіду держав Європейського Союзу, що містить такі елементи. Насамперед, обов'язковою умовою для вжиття забезпечувальних заходів арбітражним складом, регламентованою на законодавчому рівні, має бути обґрунтування, надане стороною, що звертається до арбітражу з відповідною заявою, того, що, по-перше, існує ризик неминучих збитків для сторони, що звертається до арбітражу, та такі збитки перевищують шкоду, яку може завдати іншій стороні вжиття забезпечувального заходу, а також, що існує розумна ймовірність того, що заявник досягне успіху за результатами розгляду справи по суті. Також в законодавстві повинне бути передбачене право арбітражного складу вимагати від сторони, що подає заяву про вжиття забезпечувального заходу, надати належне забезпечення у зв'язку з відповідним заходом. Справи про вжиття забезпечувальних заходів на підтримку міжнародного комерційного арбітражу мають розглядаються судом (загальної юрисдикції) за місцезнаходженням арбітражу. Державному суду має надаватися повноваження із вжиття забезпечувальних заходів на підтримку арбітражного розгляду за заявою будь-якої сторони арбітражної угоди, але виключно за умови обґрунтування стороною в заяві того, що існує реальна ймовірність того, що невжиття судом таких заходів у подальшому утруднить або зробить неможливим виконання арбітражного рішення по суті спору. У випадку вжиття забезпечувального заходу суд має повідомити належним чином - надіслати копію ухвали - арбітражну установу (арбітражний склад), що розглядає спір, і всі сторони арбітражного розгляду. У разі обґрунтування заявником існування термінової необхідності у вжитті забезпечувальних заходів,

пропонується передбачити можливість розгляду судом заяви про забезпечення позову без повідомлення відповідача.

У випадку, якщо арбітраж відмовив у задоволенні позовних вимог, щодо яких було вжито забезпечувальний захід, або провадження щодо таких вимог було припинено з інших підстав забезпечувальні заходи суду мають бути скасовані.

Запропоновано імплементувати в національне законодавство та врахувати у регламентах національних арбітражних установ запозичене зі швейцарського законодавства та арбітражної практики положення про те, що якщо клопотання щодо одних й тих самих забезпечувальних заходів у одній і тій самій справі подається до державного суду і арбітражу одночасно, право вжити такі заходи буде покладатися на той орган, у якому першому було зареєстровано клопотання.

З огляду на те, що неупередженість арбітрів може стати одним із істотних факторів під час прийняття та виконання рішення арбітражу про забезпечення позову, акцентовано доцільність запозичення із зарубіжного досвіду (зокрема, практики ЛМАС) та впровадити у діяльність українських арбітражних інституцій процедуру перевірки наявності конфлікту інтересів з метою встановлення можливої упередженості арбітрів до однієї зі сторін або до предмету спору шляхом підписання арбітрами до або одразу після закінчення формування арбітражного складу письмової заяви із підтвердженням наявності або відсутності обставин, що ставлять під сумнів неупередженість і незалежність арбітра.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення наукових підходів до правової природи, поняття, видів, принципів вжиття забезпечувальних заходів у третейському судочинстві з іноземним елементом та реалізовані поставлені наукові завдання – зокрема, проведення компаративно-правового дослідження процедур вжиття забезпечувальних заходів у державах різних правових систем, розгляд проблем взаємодії арбітражу з державним судом під час забезпечення позову в арбітражі, з метою комплексного аналізу та розробки пропозицій щодо вдосконалення українського законодавства, яким визначається механізм вжиття забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі.

Результати дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки та пропозиції:

1. Розглянуто різні підходи до визначення поняття забезпечувального заходу в міжнародному комерційному арбітражі (через поняття забезпечення вимог, майнових інтересів сторін арбітражної угоди). Встановлено відсутність єдиної загальноприйнятої в науковому дискурсі дефініції.

Встановлено, що основними критеріями розмежування видів забезпечувальних заходів у науковій рефлексії є мета вжиття заходу забезпечення позову та предмет спору.

Обґрунтовано розподіл забезпечувальних заходів на види за критерієм функціонального призначення: забезпечувальні заходи, спрямовані на збереження

статус-кво між сторонами, та забезпечувальні заходи, спрямовані на забезпечення виконання майбутнього арбітражного рішення.

Встановлено, що особливості, властиві забезпеченню позову у міжнародному комерційному арбітражі, науковці об'єднують у групи за рядом критеріїв, а саме: критерієм терміновості, тимчасового або попереднього характеру захисту, врахування інтересів та забезпечення непорушності прав усіх сторін спору, відсутності імперативного характеру звернення до виконання.

Додатково обґрунтовано важливість врахування критеріїв, пов'язаних із суб'єктним складом справи, фактору імовірності успішного вирішення справи та критерію пропорційності між завданими заявникові збитками та тими збитками, які вжиття заходу забезпечення позову може завдати відповідачеві або третій особі у справі.

2. Пропонується широке визначення забезпечувальних заходів в арбітражі як будь-яких заходів тимчасового характеру, спрямованих на охорону та гарантування законних прав та інтересів сторін арбітражної угоди.

3. Обґрунтовано дискусійний характер правової природи антипозовних забезпечувальних заходів (англ. anti-suit injunctions) як виду забезпечення позову. Пропонується визначати антипозовні забезпечувальні заходи як особливий різновид забезпечувальних заходів, метою якого є утримання сторони арбітражної угоди від продовження провадження в суді або арбітражі в іншій юрисдикції з того ж самого питання в порушення арбітражної угоди. Розподіляти антипозовні забезпечувальні заходи на види запропоновано за суб'єктом правозастосування (арбітраж або державний суд).

4. Доведено, що забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі базується на тих самих підходах і засадах, що притаманні арбітражу як альтернативному способу вирішення спорів у цілому, але відрізняється вжиттям спеціальних (конкретно-правових) принципів: врахуванням потенційних збитків сторін (розміру упущеної вигоди) та принципу пропорційності між заподіяною шкодою (або шкодою, яку може бути заподіяно позивачу) та тими збитками, які вжиття заходу забезпечення позову може завдати іншій стороні конфлікту

5. Встановлено, що в світовій правозастосовній практиці арбітражні установи (арбітражі ad hoc) та державні суди мають конкурентну юрисдикцію із вжиття забезпечувальних заходів. За законодавством країн як загальної, так і континентальної систем права, у випадках, коли склад арбітражу ще не сформовано, сторони угоди можуть звернутися до державного суду щодо забезпечення позову. Проте, як тільки арбітражний склад сформовано, порядок дій сторін буде різним у залежності від юрисдикції; за деякими регламентами арбітражних установ, звернення сторін до державного суду після сформування арбітражу та початку арбітражного розгляду допускається лише за виключних обставин. Відсутність у складу арбітражу імперативних повноважень суттєво зменшує вірогідність добровільного виконання арбітражного рішення про вжиття забезпечувальних заходів, в зв'язку з чим ряд держав не надає арбітражу на законодавчому рівні повноважень із забезпечення позову.

Обґрунтовано, що найбільш ефективним є підхід, відповідно до якого арбітри є первинним джерелом забезпечення позову під час арбітражного розгляду, але сторони можуть, за необхідності, звертатися й до компетентних державних судів із клопотанням про вжиття забезпечувальних заходів (надання державному судочинству функції сприяння арбітражному розгляду).

6. Запропоновано впровадити в Україні інститут надзвичайного (термінового) арбітра, спираючись на моделі ЛМАС, Арбітражного інституту Торгової палати Стокгольму, або доарбітражного третейського судді за моделлю, розробленою Міжнародним арбітражним судом Міжнародної торгової палати. Для реалізації цього завдання пропонується визначити механізм призначення і функції надзвичайного арбітра на законодавчому рівні, передбачити процедуру призначення та повноваження такого арбітра у Регламенті МКАС при ТПП України, розробити Регламент доарбітражного третейського розгляду для МКАС при ТПП України.

Запропоновано Регламенти МКАС при ТПП України, Регламент МАК при ТПП України доповнити нормами, що встановлюватимуть зміст заяви сторони про забезпечення позову, що подається до арбітражу, елементами якої мають бути зазначення прав позивача, що мають бути збережені, найменування конкретного заходу (заходів), щодо яких звертається сторона, та обґрунтування терміновості обставин, які вимагають вжиття забезпечувальних заходів.

Запропоновано включити в текст Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» положення щодо конкретних вимог до вжиття забезпечувальних заходів арбітражем у відповідності до чинної редакції Типового закону ЮНСІТРАЛ. Проте, наголошується, що «механічне» відтворення положень типового законодавства у Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж» не здатне вирішити проблеми забезпечення позову в третейському суді в повному обсязі. Нагальною потребою залишається доповнення процесуального законодавства нормами, що визначають процедуру звернення до виконання рішень арбітражу про вжиття забезпечувальних заходів і забезпечення позову державними судами на підтримку арбітражу.

Пропонується Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» доповнити нормою щодо підвідомчості справ про забезпечення позову на підтримку арбітражу, виклавши частину другу статті 16 у такій редакції: «Функції, зазначені в статті 9, пункті 3 статті 16 і пункті 2 статті 34, виконуються місцевими загальними судами за місцезнаходженням арбітражу».

Запропонована імплементація в українське законодавство та врахування у діяльності національних арбітражних установ запозиченого зі швейцарського законодавства та арбітражної практики положення про те, що якщо клопотання щодо одних й тих самих забезпечувальних заходів у одній і тій самій справі подається до державного суду і арбітражу одночасно, право вжити такі заходи буде покладатися на той орган, у якому першому було зареєстровано клопотання.

Пропонується передбачити на законодавчому рівні можливість проведення спрощеної (скороченої) процедури арбітражного провадження, встановити обставини, за яких спрощена процедура може застосовуватися арбітражним складом (або дозволити сторонам погоджувати вжиття спрощеної процедури розгляду в

арбітражній угоді), розробити відповідний Регламент спрощеної процедури арбітражу для використання в практиці арбітражних інституцій.

Пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства України знайшли відображення у проектах Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»» і «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України», розроблених автором і поданих у вигляді додатків до дисертаційного дослідження.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті у фахових виданнях:

1. Прусенко Г.Є. Антипозовні забезпечувальні заходи у міжнародному комерційному арбітражі // Альманах міжнародного права. – Випуск 7. - Одеса: Гельветика, 2015. – С. 142-148.
2. Прусенко Г.Є. Органи, уповноважені застосовувати забезпечувальні заходи у міжнародному комерційному арбітражі // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. - №5. – С. 280-283.
3. Прусенко Г.Є. Особливості правової природи забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2014. - №1. - С. 251-258.
4. Прусенко Г.Є. Повноваження арбітражного складу застосовувати забезпечувальні заходи // Альманах міжнародного права. – Випуск 9. - Одеса: Гельветика, 2015. – С. 111-120.
5. Прусенко Г. Поняття та види забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі // Юридичний вісник. – 2014. - №2. – С. 296-300.
6. Прусенко Г. Проблеми та перспективи забезпечення позову в міжнародному комерційному арбітражі за законодавством України // Підприємництво, господарство і право. – 2016. - № 3. – С. 47-53.
7. Прусенко Г. Принципи застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. - №3. – С. 127-129.

Статті в іноземних виданнях:

8. Прусенко Г.Е. Правовые проблемы обеспечения иска в международном коммерческом арбитраже // *Legea si Viata*. – 2015. - №5. – С. 79-82.

Тези наукових доповідей:

9. Прусенко Г.Є. Доарбітражний третейський розгляд у міжнародному комерційному арбітражі // «Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, Україна, 24-25 квітня 2015 р.). – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2015. – С. 80-82.

10. Прусенко Г. Застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі за законодавством Англії // Європейські стандарти захисту прав у цивільному судочинстві: випробування часом: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26 вересня 2014р.). - К.: ВД «Дакор», 2014. – С. 279-282.
11. Прусенко Г.Є. Проблеми забезпечення позову арбітражним складом за законодавством Італійської Республіки, Німеччини та Швейцарії // Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні (м. Запоріжжя, 30-31 жовтня 2015 р.): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції / За ред. Т.О. Коломоець. – Запоріжжя: ЗНУ, 2015. – С. 67-71.
12. Прусенко Г.Є. Реформування механізму забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі в Україні // Теорія та практика сучасної юриспруденції (м. Харків, 1 квітня 2016 р.): Матеріали VII всеукраїнської наукової конференції. – Харків: ФОП Бровін О.В., 2016. - С. 456-457.
13. Прусенко Г.Є. Система принципів забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі // «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 12-13 вересня 2014 р.). - Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – С. 30-33.

АНОТАЦІЯ

Прусенко Г.Є. Забезпечувальні заходи у міжнародному комерційному арбітражі. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2016.

Дисертація є самостійним науковим дослідженням теоретичних та практичних аспектів забезпечення позову в міжнародному комерційному арбітражі. Засновуючись на доктринальних підходах процесуальної науки, аналізі міжнародно-правових документів, норм національного законодавства України та іноземних юрисдикцій, автором досліджуються основні особливості та проблеми вжиття заходів забезпечення позову арбітражем і державним судом, звернення рішень про вжиття забезпечувальних заходів до виконання. Увагу приділено також окремим питанням реалізації повноважень арбітрів, арбітражних інститутів і державних судів застосовувати заходи забезпечення позову під час арбітражного розгляду та на його підтримку. Розроблено зміни і доповнення до законодавства щодо вдосконалення практики забезпечення позову у міжнародному комерційному арбітражі.

Ключові слова: міжнародний комерційний арбітраж, забезпечувальні заходи, захист прав арбітражем, арбітражна угода, виконання рішення арбітражу.

АННОТАЦИЯ

Прусенко Г.Е. Обеспечительные меры в международном коммерческом арбитраже. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2016.

Диссертация является самостоятельным и завершенным научным исследованием теоретических и практических аспектов обеспечения иска в международном коммерческом арбитраже. Основываясь на доктринальных положениях процессуальной науки, анализе международно-правовых документов, норм национального законодательства Украины и иностранных юрисдикций, автором исследуются основные особенности, а также проблемы применения мер обеспечения иска арбитражем и государственным судом, приведения решений о принятии обеспечительных мер в исполнение. Внимание уделяется также отдельным вопросам реализации полномочий арбитров, арбитражных институтов и государственных судебных органов предписывать меры обеспечения иска в ходе арбитражного разбирательства и в его поддержку. Разработаны изменения и дополнения к законодательству относительно усовершенствования практики обеспечения иска в международном коммерческом арбитраже.

Ключевые слова: международный коммерческий арбитраж, обеспечительные меры, защита прав арбитражем, арбитражное соглашение, исполнение решения арбитража.

SUMMARY

Prusenko G.Ye. Provisional Measures in International Commercial Arbitration. – Manuscript.

Thesis for the Candidate of Legal Sciences degree in specialty 12.00.03 - civil law and civil procedure; family law; international private law. – Taras Shevchenko National University of Kyiv of Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The thesis is an independent scientific study of theoretical and practical issues of granting of provisional measures in international commercial arbitration.

The thesis is dedicated to researching of the legal problems arising from the need to issue provisional measures in international commercial arbitration. The application of provisional measures by arbitrators and court, the problem of enforcement of provisional awards are studied. The author examines particular issues of power of arbitrators, arbitration institutions and national courts to order provisional measures during the arbitral proceedings and in aid of arbitration. The definition for the concept of provisional measures in international commercial arbitration is proposed.

In the thesis it is proposed to divide provisional measures in international commercial arbitration into three groups, using the criteria of the functionality, which are: 1) provisional measures aimed to preserve the status-quo between the parties (obligation of

the party (parties) to the arbitration agreement to perform certain actions or refrain from taking certain actions); 2) provisional measures aimed at ensuring the future performance of the award, in particular, jurisdictional acts aimed at guaranteeing the preservation of assets; 3) anti-suit injunctions.

Particular attention is paid to defining and classifying the principles of issuing provisional measures in international commercial arbitration. The author examines the basic principles on the use of provisional measures in private (informal) justice, basing on possibility to divide them into two groups. The principles inherent for the regulation of international commercial arbitration as the institution of alternative dispute resolution, and those legal principles inherent for the regulation of ensuring the claim directly in arbitration are both examined.

The capability of parties to arbitration agreement for obtaining the effective provisional relief, when it is necessary, can be extended in accordance with established international practice by implementing emergency arbitration and expedited arbitration procedures. Expedited arbitration, in comparison to provisional measures can be, theoretically, even preferable, but only in cases when the parties seek fast, but not immediate solution. The author determines the expedience of the introduction into the arbitration rules of the Ukrainian arbitration institutions the procedure for appointing the emergency arbitrator as well as the possibility of expedited arbitration procedures basing on the experience of the leading world arbitration institutions.

The study resulted in introduction of proposals for changes in the legislation of Ukraine, in particular, the Code of Civil Procedure of Ukraine and the Law of Ukraine On International Commercial Arbitration. It is also proposed to improve Rules of ICAC at the ICC Ukraine, Rules of MAC at ICC Ukraine, other arbitration institutions with provisions that determine the content of the application of party for securing the claim submitted to arbitration that should include: the indication of the right to be preserved, the specific measure to be issued, justification of the urgency of the circumstances requiring provisional measures.

Keywords: international commercial arbitration, provisional measures, protection of rights in arbitration, arbitration agreement, execution of arbitration award.

